

Stařečka skýtá mnoho pozoruhodností

Zájemci se seznámili s historií jedné z nejstarších částí Třebíče.

■ Antonín Zvěřina

Zajímavou vycházku připravil Zdeňk Prukner, kdy společně s desítkami posluchačů prošel část trebičské Stařečky. Sraz účastníků se uskutečnil u výdejny vody poblíž autobusového nádraží.

Prukner v úvodu připomněl, že Stařečka je nejstarším předměstím Třebíče. Ovšem někteří historici se domnívají, že se jedná o místo s nejstarším osídlením. Prukner si to nemyslí, Karlovo náměstí bylo pro osídlení daleko vhodnější.

Název dal lokalitě spíš potok přítékající ze Starče. „Ale to je můj názor,“ zdůraznil Prukner. Upozornil, že mnoho domů se ve čtvrti nedochovalo. Jedním z dochovaných se zelenou fasádou byl původně továrnou Budischowských.

To byli dva bratři, a než došlo ke spojení, měli každý svou dílnu. Další přestavěný dům patřil továrníkovi Benzovi, který v Domcích vyráběl zemědělské stroje. „A jediná firma, která funguje nepřetržitě od 19. století, je známá sodovkářna,“ ukazuje Prukner. I když i tato budova prošla mnoha změnami.

Patnáct domů v lokalitě ustoupilo dřívějším změnám. V jednom z nich byla prodejna tabáku, velice známá byla Perštyňská ulička, která dostala název Pochcaná. Bylo to z toho důvodu, že na autobusovém nádraží nebyly toalety, a tak sloužila k tomuto účelu.

„Byla to původní středověká ulice, která byla zalomená z obranných důvodů, a proto se dala velice snadno ubránit. Je škoda, že se nedochovala stejně jako většina Stařečky, která se dá srovnat s židovským městem,“ poukazuje Prukner.

V zaniklém knihářství pracoval známý knihář a čestný občan Třebíče Vladimír Werl, v sedmdesátých letech zmizela i Mototechna, lékárna pana Šofra, kterou později nahradila prodejna, či prvorepubliková pekárna.

Vyšší moc

Zmizel i Václavkův dům s doloženou historií od roku 1610, za jeho zachování v tehdejší době bojovali i památkáři, ale vyšší moc měla tehdy vládnoucí strana. „Je pravda, že ty domy nebyly v dobrém stavu, už se počítalo s jejich demolicí a nic se na nich dělat nesmělo,“ říká Prukner.

Přiznává, že zejména starší lidé vybydlení vítali, díky tomu, že se v domech nemohly provádět žádné úpravy, tak si vlastně přestěhování do nových bytů polepšili. Po upozornění ještě připomněl dům pana Uhlíře, který zvučil ve městě akce a byl pro tehdejší celou republiku zástupcem firmy Philips. Měl i sídlo v Malované domě.

Cesta na další zastávku vede po schodech na Hadlíz, kam míří kroky Třebičanů jen sporadicky. Z kopce zůstala podstatná část, část musela ustoupit průtahu. „Je to jedno z nejstarších trebičských pojmenování stejně jako Kanciborek,“ říká Prukner.

Pokud jde o název, může pocházet z němčiny pro nějaký obor koželužů, také jako místo pro chudé nebo místo s výskytem hadů. Protilehlý Kanciborek se také nesprávně označuje jako kančí borek, opět se jedná o zkomolení němčiny, husí či kočičí návrší.

VYCHÁZKA Zdeňka Pruknera se setkala s velkým ohlasem.

Foto: Antonín Zvěřina

Z Prasečího plácku zmizel kopeček Horka s hasičárnou i motoopravnou, i domy pod ním. Stařečský potok byl zakrytý v sedmdesátých letech minulého století a s ním zmizela i zástavba kolem něj.

Část potoka ovšem byla zakrytá už v 19. století od Prasečího plácku po vtok do řeky Jihlavy. „Když jsem v minulosti zakrytý potok procházel, je tam vidět klenba,“ poznamenává Prukner. Upozorňuje, že 1. srpna 1914 Hadlíz zasáhl rozsáhlý požár, takže domky pocházejí z pozdějšího období.

Obraz sv. Josefa

Další zastávka je nedaleko staré silnice, která vedla na Jihlavu. Prohlížíme si bývalé tesařství a stavitelství rodu Herzánů, nad vchodem se nacházel obraz sv. Josefa, patrona tesařů. Právě tato firma vytvořila krov na městské věži.

V místě se nachází Hobzova hospoda, zvaná trochu jinak, což Třebičáci určitě znají. Trampové jí říkali U kulaťe báby, pracovala tam trochu tělnatější výčepní. „Bylo to jedno z míst, kde mi nalili i jako nezletilému,“ směje se Prukner.

Nacházel se tam i zájezdní hostinec U Beránka, jeho podoba ještě dům zdobí. Rozhodně v blízkosti centra nebyl jediný, takových se na všech okrajích města nacházelo několik. Přecházíme k bývalé městské elektrárně na Polance.

Ještě před tím míjíme kapli sv. Josefa. Je zajímavá tím, že se jí říká cikánská. Existuje pověst, že na místě umřela cikánská princezna, byla zde pochována a na její památku tam postavili kapli.

Prohlížíme si dům s deskou věnovanou profesorovi Sedlákovi. Jednalo se o katolického kněze, učil na trebičském gymnáziu a zajímal se o husitství. To u katolického kněze v 19. století rozhodně nebylo běžné.

„Myslím, že by tam desky měly být dvě. Profesor Sedlák měl bratra, kapitána, vojáka československé armády, který padl v roce 1919 v boji proti maďarským bolševikům na Slovensku,“ připomíná Prukner.

Tehdy v Maďarsku vznikla republika rad po vzoru ruských bolševiků, která napadla tehdejší Československo, kde si dělala územní nároky.

Poškozené obrubníky

Prukner upozorňuje, že obrubníky v nynější ulici Vítězslava Nezvala jsou poznamenány pásy tanků.

Známy trebičský muzikant a výtvarník Pavel Hlaváč věří, že pocházejí z roku 1968, kdy ulicí projížděla sovět-

ská okupační vojska. Druhá varianta počítá s poškozením za druhé světové války.

To už jsme u městské elektrárny z 19. století s opravdu pohnutým osudem. O ni se dokonce bojovalo, a to v roce 1920. V prosinci tohoto roku došlo k velkému rozkolu v sociální demokracii a z levého křídla později vznikla komunistická strana.

Třebíč byla dělnickým městem, a když v Praze policie obsadila Lidový dům, sídlo sociální demokracie, po celé republice byla vyhlášena stávka a stát se ocitl na pokraji revoluce. V Třebíči všechny továrny přestaly pracovat do tří hodin po vyhlášení stávky.

Dělníci se shromáždili na náměstí a obsadili i elektrárnu a zastavili v ní provoz. Byli i ozbrojeni a vrátit původní stav se pokusili tři četníci, ale s neúspěchem. Byli zajati a až po vyjedná-

vání začala zase elektrárna fungovat. V období před Vánoce to byl počín dost podstatný.

Lidé dostávali kusé informace o revoluci v Rusku a mnozí jí uvěřili. Do Třebíče dorazily vojenské jednotky z Jihlavy a obsadily město včetně elektrárny. Tresty pro vzbouřence ale byly mírné, Masaryk nechtěl popudit dělníky proti republice.

Ovšem při založení komunistické strany jedna z prvních poboček vznikla v Třebíči. Na druhou stranu po této demonstraci továrníci začali zlepšovat dělníkům jejich podmínky. Pokud se jedná o obsazení elektrárny dělníky, jednalo se o dva dny.

Mnoho hospod

Často Prukner hovoří o hospodách, těch bylo jen na Stařečce třiadacet. Bylo to i z toho důvodu, že hospody měli lidé ve své nemovitosti a pracovala v nich pouze rodina. A také lahvové pivo bylo podstatně dražší než pivo čepované.

Na Stařečce byla také továrna, kde se třídily za druhé světové války suroviny ze sestřelených letadel. Sice se výroba nesabotovala, ale fušovalo se. Dodnes možná v některých domácnostech mají nádobí z duralu z této doby.

Po válce tam byl strojírenský provoz a docházeli se tam zaučovat dělníci i učni a nepovedené výrobky vyhazovali okny do řeky. V ulici Vítězslava Nezvala je další unikát. V jednom z domů bývala kaple. V 16. století tam byla protestantská modlitebna. Prohlídka končí a všichni se těší na další.

PODNIKOVÁ PRODEJNA

Přijďte si nejen pro zmrzlinu, ale i mraženou zeleninu, ovoce, kuřecí maso, ryby a další.

OTEVŘENO CELOROČNĚ!

Otevírací doba:

Po – Pá 7:30 – 17:00 • So 7:30 – 11:00

Žďárského 188 • tel.: 568 840 548

www.tipafrost.com

